

N:o 3.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag angående lösdrifvares behandling; gifven Stockholms slott den 9 Januari 1885.

Sedan en af Kongl. Maj:t förordnad komité aflemnat förslag till förordning angående lösdrifveri jemte andra dermed sammanhang egande författningar och såväl Fångvårdsstyrelsen som länsstyrelserna inkommit med yttranden öfver nämnda förslag, har, efter det förslaget till förordning angående lösdrifveri i anledning af de deremot framställda anmärkningar blifvit i vissa delar omarbetadt, Högsta Domstolen deröfver afgifvit utlåtande; och vill Kongl. Maj:t, med öfverlemnande af de i Statsrådet och Högsta Domstolen i ärendet hållna protokoll, härmed jemlikt 87 § Regeringsformen hafva i nåder föreslagit Riksdagen att antaga bifogade förslag till lag angående lösdrifvares behandling.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Nils von Steyern.

Förslag

till

Lag angående lösdrifvares behandling.

Med upphäfvande af stadgan angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer den 29 Maj 1846, förordnas som följer:

1 §.

Hvar, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, må, der ej omständigheterna ådagalägga, att han söker arbete, behandlas såsom lösdrifvare på sätt i denna lag sägs.

Till enahanda behandling vare ock den förfallen, hvilken eljest, utan att ega medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant lefnadssätt, att våda deraf uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet.

Barn under femton år må ej såsom lösdrifvare behandlas.

2 §.

1 mom. Den som beträdes med lösdrifveri må anhållas af krono- eller polisbetjent eller tillsyningsman, och varde den anhållne ofördröjligen instäld till förhör å landet inför ortens kronofogde eller länsman och i stad inför stadsfiskal.

Befinnes vid förhöret sådant fall vara för handen, som i 1 § afses, må den som håller förhöret meddela den anhållne varning samt för honom uppläsa och till honom öfverlemna skriftligt besked angående varningens meddelande och skälen därför.

I händelse varning meddelas, skall protokoll upprättas öfver förhöret, upptagande anledningen till detsamma och hvad den anhållne

till sin ursäkt förebragt, äfvensom redogörelse för hans lefnadsomständigheter samt beskrifning öfver hans utseende, så ock intyg derom, att beskedet blifvit honom tillstäldt; skolande afskrift af protokollet till Konungens Befallningshafvande i länet insändas så tidigt, att det inom den i nästföljande mom. omförmälda tid kan vara för Konungens Befallningshafvande tillgängligt.

2 mom. Vill den, som erhållit varning, varda i saken vidare hörd, ege han hos Konungens Befallningshafvande i länet antingen personligen anmäla sig till förhör eller ock inkomma med skriftliga påminnelser inom tre dagar, om den varnade anhållits i stad, der Konungens Befallningshafvande har sitt säte, men eljest inom fjorton dagar från varningens meddelande; och skall den varnade, hvilken det ej är betaget att med posten insända påminnelserna, om hvad sålunda står honom öppet erhålla underrättelse, som jemväl intages i beskedet.

3 mom. Sedan förhör hållits eller påminnelser afgifvits, som i nästföregående mom. sägs, eller ock den derför bestämda tid tilländagått, utan att den varnade låtit sig afhöra, skall Konungens Befallningshafvande taga den meddelade varningen under ompröfning och, om han finner den befogad, kungöra den för rikets polismyndigheter.

4 mom. Är anhållen lösdrijfvere okänd och undandrager han sig att uppgifva namn eller hemort, eller förekommer skälig anledning att hans uppgift derom är osann, och kan rätta förhållandet ej af betyg, som af lösdrijfveren innehafvas, eller annorledes genast utredas, skall han häktas och sändas till Konungens Befallningshafvande i länet, och må Konungens Befallningshafvande antingen hålla honom i häkte, till dess tillförlitlig upplysning i sagda hänseenden vunnits, eller sända honom till Konungens Befallningshafvande i annat län, der anledning är att sådan upplysning lättare står att vinna. I fall, som nu är nämndt, ankomme på Konungens Befallningshafvande att meddela varning och densamma kungöra såsom förr är sagdt.

3 §.

1 mom. Varder någon, innan två år förflutit sedan honom meddelad varning blifvit kungjord, beträdd med lösdrijfveri, må han, efter det förhör, på sätt i 2 § 1 mom. sägs, med honom hållits, häktas och sändas till Konungens Befallningshafvande i länet, dit jemväl afskrift af förhørsprotokollet skall insändas.

2 mom. Konungens Befallningshafvande hälle ytterligare förhör med den häktade och låte i protokoll öfver förhöret anteckna hans lefnadsomständigheter samt införa prestbetyg och läkarebetyg för den

häktade jemte beskrifning öfver hans utseende och uppgift å den ort, som efter ty i 10 § sägs skall såsom hans hemort anses. Finnes den häktade hafva gjort sig skyldig till lösdrifveri å tid, som i 1 mom. sägs, må Konungens Befallningshafvande döma honom till tvångsarbete från och med en månad till och med ett år. Har han förut undergått dylikt tvångsarbete eller straffarbete, eller förekomma eljest försvårande omständigheter, må tvångsarbetstiden utsträckas till högst tre år.

3 mom. Pröfvar Konungens Befallningshafvande sådana mildrande omständigheter vara för handen, att den häktade, ändå att han befunnits skyldig till lösdrifveri, icke skäligen bör till tvångsarbete dömas, eger Konungens Befallningshafvande meddela honom förnyad varning samt ställa honom på fri fot; börande varningen kungöras såsom i 2 § sägs.

4 §.

Har den, som undergått tvångsarbete, inom två år efter frigifvandet blifvit beträdd med lösdrifveri, vare utan vidare varning underkastad behandling som i 3 § sägs.

5 §.

Beslut, hvarigenom någon dömes till tvångsarbete, skall för den dömde genast afkunnas med underrättelse om hvad för besvär's anförande bör iakttagas; och varde skriftligt utslag med åtecknad fullständig besvärshänvisning honom tillstäldt inom tre dagar, den oräknad då beslutet afkunnades.

6 §.

Vill någon söka ändring i Konungens Befallningshafvandes utslag, hvarigenom han blifvit dömd till tvångsarbete, eger han inom åtta dagar efter det utslaget blifvit afkunnadt, den dagen oräknad, till Konungens Befallningshafvande ingifva sina till Konungen ställda underdåniga besvär. Behöfver klaganden biträde vid besvärens författande, foge Konungens Befallningshafvande anstalt att det erhålles.

Inkomna besvär åligge Konungens Befallningshafvande att, så fort ske kan, till Justitierevisions-expeditionen insända, tillika med vederbörandes yttrande, om anledning förekommit att sådant infordra, äfvensom eget utlåtande och öfriga till målet hörande handlingar.

Konungens Befallningshafvande eger, om skäl förefinnes, för-

ordna, att den dömde må, intill dess besvären blifvit afgjorda eller utslaget vunnit laga kraft, vistas på fri fot.

Konungens Befallningshafvandes beslut angående varning må ej öfverklagas utan i sammanhang med besvär öfver utslag, hvarigenom tvångsarbete blifvit ådömdt.

7 §.

Den som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras, må ej dömas till tvångsarbete, eller, om han börjat sådant undergå, dermed fortfara; och varde han, derest han tillhör annat län än det, der han vistas, af Konungens Befallningshafvande öfversänd eller förpassad till Konungens Befallningshafvande i det län, inom hvilket han i fråga om fattigvård har hemortsrätt.

8 §.

I fråga om beräkning af tiden för ådömdt tvångsarbete vare lag som i sådant hänseende stadgas angående fängelsestraff.

9 §.

Tvångsarbete skall förrättas i allmän tvångsarbetsanstalt, så ordnad att för brott straffade i allmänhet särskiljas från andra, samt att de dömde varda skilde efter kön, äfvensom att de hållas till lämpligt arbete efter olika arbetsförmåga.

Har fattigvårdssamhälle, enskildt för sig eller gemensamt med annat fattigvårdssamhälle, inrättat tvångsarbetsanstalt, som står under offentlig myndighets tillsyn, då må, der anstaltens stadgar det medgifva, ådömdt tvångsarbete enligt Konungens Befallningshafvandes förordnande der förrättas; och ege fattigvårdssamhälle derfor njuta ersättning af staten, efter ty Konungen pröfvar skäligt.

10 §.

1 mom. Den som efter den ådömda tvångsarbetstidens slut frigifves skall af arbetsanstaltens föreståndare förpassas till den kommun, der han har sin hemort, derest ej Konungens Befallningshafvande medgifvit, att han utan att först begifva sig till hemorten må förpassas

till ort, som omförmäles i 12 § 3 mom. Passet skall innehålla föreskrift om väg, tid och sätt för färden äfvensom underrättelse om hvad den frigifne enligt 12 § har att iakttaga.

2 mom. Med lösdrifvares hemort efter denna lag förstås den ort, der han är eller senast varit mantalsskrifven. Kan det ej utrönas, vare hans födelseort ansedd såsom hans hemort.

11 §.

Kostnaden för hemfärden, när den som undergått tvångsarbete från arbetsanstalten frigifves, äfvensom för uppehälle under färden och nödortftig beklädnad bestrides af allmänna medel, i den mån den frigifnes vid anstalten innestående tillgångar ej dertill förslå. Ej må den frigifnes tillgångar i vidsträcktare mån för nämnda ändamål anlitas, än att han eger i behåll nödiga medel för uppehälle under minst fjorton dagar.

Medel, som den frigifne kan hafva vid arbetsanstalten innestående, sedan ofvan nämnda kostnad blifvit betäckt, skola enligt anvisning, som bör i passet meddelas, sändas till länsmannen i den ort dit den frigifne förpassas, eller, om det är stad, till polismästaren eller, der sådan ej finnes, till stadsfiskalen; och hafva desse att ombesörja att medlen komma den frigifne till godo i mån af behof. Redogörelse för medlen skall årligen insändas till Konungens Befallningshafvande.

12 §.

1 mom. Den frigifne skall ofördröjligen, i enlighet med det för honom utfärdade pass, begifva sig till den ort, dit han förpassats, och, om förpassningen skett till stad, der polismästare finnes, anmäla sig hos denne inom tjugofyra timmar efter ankomsten.

2 mom. Den som blifvit dömd till tvångsarbete i sex månader eller derutöfver eger under två år efter frigifvandet icke utan särskildt tillstånd, meddeladt i stad af polismästare eller, der sådan ej finnes, af stadsfiskal och å landet af ortens länsman, uppehålla sig utom den kommun han tillhör eller der han erhållit behörigt tillstånd att vistas; och skall han i stad, der polismästare finnes, å de tider och i den ordning, som af polismästaren föreläggas honom, göra anmälan om bostad och försörjningsmedel.

3 mom. Tillstånd, hvarom i nästföregående mom. sägs, må lemnas den frigifne för att han må kunna emottaga erbjuden anställning hos välkänd och pålitlig person eller å uppgifven ort söka arbete, der utsigt dertill finnes, eller ombesörja någon för den frigifne vigtig an-

gelägenhet. För den, som erhållit sådant tillstånd, skall den myndighet, som lemnat tillståndet, utfärda pass. Den förpassade åligger att ställa sig till efterrättelse de i passet gifna föreskrifter och, om han blifvit förpassad till stad, der polismästare finnes, inom tjugofyra timmar efter ankomsten anmäla sig hos denne.

4 mom. Den i 2 mom. stadgade skyldighet att anmäla bostad och försörjningsmedel bör så ordnas, att den anmälningsskyldige icke störes i sin loffliga verksamhet eller utsättes för allmän uppmärksamhet; och ege polismästaren i särskilda fall åt tillsyningsman eller annan dertill tjenlig person öfverlåta befattningen med anmälningarnes emottagande.

5 mom. Förekommer skäl dertill, eger Konungens Befallningshafvande att helt och hållet eller delvis meddela befrielse från de skyldigheter, som enligt denna § åligga den frigifne.

6 mom. Visar den frigifne tredska att efterkomma hvad honom enligt denna § åligger eller de honom på grund af samma § gifna föreskrifter, vare underkastad behandling som i 3 § sägs.

13 §.

Då någon genom utslag, som vunnit laga kraft eller blifvit fastställt, dömts till tvångsarbete, så ock när någon från tvångsarbetsanstalt frigifves och när den frigifne erhåller tillstånd att vistas utom hemorten eller den ort, dit han eljest förpassats, eller på grund af 12 § 5 mom. varder fri i val af vistelseort, skall underrättelse derom meddelas rikets polismyndigheter.

Huru underrättelse, som här sägs, skall meddelas, så ock huru kungörande enligt 2 § 3 mom. skall ske, derom förordnar Konungen.

14 §.

1 mom. Krono- och polisbetjente äfvensom tillsyningsman åligge att hålla noggrann tillsyn å lösdrivare; och bör kommunalmyndighet samt tillsyningsman låta sig angeläget vara att bereda lösdrivare utväg till arbete.

2 mom. Tillsyningsman, äfvensom annan person, hvilken erhållit sådant uppdrag som i 12 § 4 mom. sägs, ege i utöfningen af denna befattning åtnjuta det skydd, som enligt lag tillkommer tjensteman.

3 mom. Med tillsyningsman förstås i denna lag sådan, som enligt förordningen angående fattigvården blifvit utsedd att hafva uppsigt å betlare.

15 §.

I stad, der poliskammare finnes, utöfvar poliskammaren i fråga om lösdrifvares behandling den myndighet, som enligt denna lag tillkommer Konungens Befallningshafvande.

I stad, der polismästare finnes, må denne och i annan stad Konungens Befallningshafvande kunna förordna poliskommissarie eller annan polisman att fullgöra hvad enligt denna lag åligger stadsfiskal.

16 §.

Denna lag skall gälla till efterlefnad från och med den 1 Oktober 1885.

Den som, då denna lag träder i verksamhet, undergår honom på grund af stadgan angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer den 29 Maj 1846 ådömdt allmänt arbete, skall, då han varder frigifven, anses såsom hade han undergått tvångsarbete enligt denna lag. Derest före den bestämda arbetstidens utgång något förhållande inträffar, på grund hvaraf han enligt 22 § i nämnda stadga kunnat blifva frigifven, skall sådan rätt honom tillgodokomma.

Har någon inom två år före lagens trädande i verksamhet frigifvits från sådant allmänt arbete, som ofvan sägs, varde ansedd såsom hade han vid frigifningen blifvit varnad för lösdrifveri.

I händelse vid lagens trädande i verksamhet tillfälle saknas att låta alla dem, som till tvångsarbete dömas, fullgöra arbetet i sådan tvångsarbetsanstalt, som i 9 § åsyftas, skola de, för hvilka sådant tillfälle saknas, i stället fullgöra det ådömda arbetet i enrum å cellfängelse, dock med iakttagande att i sådant fall en tredjedel af den ådömda arbetstiden afdrages.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten i Statsrådet
å Stockholms Slott Lördagen den 9 Augusti 1884,*

i närvaro af:

Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD.

Departementschefen Statsrådet von Steyern anmälde i underdånighet komiterades förslag till Förordning angående lösdrifveri m. m., afgifvit den 31 Augusti 1882, jemte de öfver detta förslag afgifna yttranden af samtliga Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Fångvårdsstyrelsen. Efter att hafva redogjort för innehållet af berörda förslag och yttranden äfvensom för ett af komiterade med anledning af de mot förslaget gjorda anmärkningar till chefen för Justitiedepartementet afgifvet, i vissa dessa delar omarbetadt förslag jemte motiv, anförde Departementschefen:

“Lagstiftningen i detta ämne har till ändamål att bereda skydd mot de faror, som hota allmän säkerhet, allmän ordning och sedlighet från deras sida, hvilka, utan andra försörjningsmedel än sin arbetskraft, underlåta att använda denna och i stället sysslolösa stryka omkring eller eljest föra ett lättjefullt och vanartigt lefnadssätt. Erfarenheten har nämligen visat, att steget från ett dylikt lefnadssätt in på brottets bana är så godt som oundvikligt, då den medellöse, som ej sjelf vill arbeta, knappt har någon annan utväg för sitt uppehälle än ett olofligt eller brottsligt anlitande af andras tillgångar.

På samma gång det är angeläget att det sålunda åsyftade skydd-
Bih. till Riksd. Prot. 1885. 1 Saml. 1 Afd.

det blir fullt verksamt, har man å andra sidan att tillse att, såvidt möjligt, intet oförskyldt lidande i lagens namn tillskyndas någon samhällets medlem, att fördenskull de preventiva åtgärderna riktas endast mot dem, från hvilka fara synes omedelbart hota, och att åtgärderna äfven mot dessa ej antaga en strängare och mer afflikativ karakter än nödvändigheten fordrar. Granskar man nu gällande lagstiftning i ämnet med ledning af dessa grundsatser, synes lagstiftarens närmaste uppgift vara att, med frånträdande af anspråket på laga försvar i den mening detta nu tages, hvarigenom blotta arbetslösheten, äfven den oförvållade, göres till föremål för straff, inskränka lagens verkningar till de i egentlig mening samhällsvådliga, underkasta dessa en behandling, som visserligen bör vara allvarsam, men dock fri från det onödigt plågsamma, som ligger i ett planlöst häktande och tvångstransporterande, samt från det godtycke, hvartill särskildt de bristfälliga stadgandena om polisuppsigten i gällande författnings 3 § kunna leda.

Det af komiterade nu omarbetade förslaget, tillkommet efter öfverläggningar, som inom Justitiedepartementet med komiterade hållits, motsvarar, efter hvad jag kan finna, i allt väsentligt, dessa fordringar. Det utmärker sig framför det äldre genom förenkling af det allt för omständliga förfarande, som enligt sistnämnda förslag skulle föregå dömandet till tvångsarbete, genom polisuppsigtens inskränkande till redan dömda lösdrivare och dess tillämpning endast inom sådane kommuner i riket, der en fullständig polisuppsigt är verkligen behöflig och möjlig att utföra, vidare genom borttagande af skilnaden mellan olika klasser af försvarslösa, en skilnad, åt hvilken tillbörlig uppmärksamhet i alla händelser kan egnas vid utmätande af tid för tvångsarbetet inom den fastställda latituden och slutligen genom den enkelhet i lagens uppställning, som möjliggjorts genom dessa förändringar. Detta förslag anser jag mig derföre kunna i hufvudsak förorda och hänvisar för undvikande af vidlyftighet till de af komiterade till stöd för förslaget andragna motiv. Särskildt har jag ansett mig ej böra frågå hvad som kan anses vara en af hufvudpunkterna i komiterades förslag, att lösdrivare, utan att behöfva forslas till hemorten, varnas i den ort der de anträffas, och dömas till tvångsarbete af Konungens Befallningshafvande i samma län. Naturligtvis förutsättes för ett dylikt förfarande att den publikation, som benämnes polisunderrättelser och i hvilken den myndighet, som tilldelar varning eller dömer till tvångsarbete, har att i tvifvelaktiga fall söka upplysning om den anhållne förut undergått behandling såsom lösdrivare, är tillräckligt fullständig och noggrann i sina uppgifter. Detta åter beror på fullständigheten och noggrannheten af de protokoll, som vid förhör med anhållna personer

af myndigheterna föras och hvilka ligga till grund för meddelandena i polisunderrättelserna. Stadganden om förande af dylika protokoll och deras insändande från underordnade myndigheter till Konungens Befallningshafvande äro ock på behöriga ställen i fördraget inlagda. Det skrifveri, som derigenom förorsakas, bör derföre ingalunda anses öfverflödigt. Om ock, oaktadt dessa försigtighetsmått, misstag i ett eller annat undantagsfall skulle förekomma, antagligen bestående deri, att den anhållne, som lyckas dölja sina föregående öden, går fri från en i lagen afsedd strängare behandling, synes detta vara att föredraga framför det ymniga häktande och förpassande mellan särskilda delar af riket, som af nu gällande lagstiftning framkallas utan att derigenom möjligheten af misstag fullständigt undanrödjes.

I vissa punkter har jag emellertid trott afvikelser från komiterades förslag böra ega rum och tillåter jag mig anföra skälen för de viktigare af dessa afvikelser.

Uttrycket »utan lofliga medel» i 1 § skulle enligt komiterades motiv betyda ej blott saknad af penningemedel utan ock af andra utvägar till uppehälle, således jemväl arbetslöshet. Då denna betydelse emellertid ej klart framgår af uttrycket, men arbetslöshet är ett moment, som bör med full tydlighet framhållas i lösdrifveriets karakteristik, bör en omredaktion i denna syftning ske. Att den sysselsättning, som befriar från behandling såsom lösdrifvare, skall vara loflig, torde ligga så i sakens natur, att det ej behöfver uttalas.

Det synes öfverflödigt att betunga vederbörande tjenstemän med förande af protokoll öfver sådana i 2 § föreskrifna förhör, som ej leda till någon varningsåtgärd.

Att på sätt § 2 mom. 2 medgifver fatalietiden skulle kunna blifva olika för hvarje län allt efter Konungens Befallningshafvandes godfinnande, kan ej vara behöfligt eller lämpligt. Om tiden bestämmes till tre dagar, då varningen tilldelats i stad, der Konungens Befallningshafvande har sitt säte, och eljest till tio dagar, torde tillräcklig hänsyn vara tagen till möjligheten såväl för den varnade att inställa sig hos Konungens Befallningshafvande, som för polismyndighet, hvilken meddelat varningen, att insända det deröfver förda protokoll.

Det lär vara komiterades mening, att Konungens Befallningshafvande skulle pröfva behörigheten af en af polistjensteman meddelad varning, äfven i det fall, att den varnade ej begär nytt förhör. En ökad trygghet torde möjligen deri ligga för den som utsättes för behandling såsom lösdrifvare, ehuruval de fall ej torde blifva många, då en gifven varning af Konungens Befallningshafvande utan derom gjordt yrkande undanrödjes. I alla händelser bör föreskriften göras tydligare än den är enligt komiterades förslag.

Bestämmelsen i komiterades 13 § om lösdrifvares hemort, är af

vigt hufvudsakligen på det att man må veta, hvart en från arbetsanstalt frigifven skall hemsändas. Den torde då lämpligen kunna få sin plats i den § som handlar om hemförpassningen. Då bestämmelsen ej är af någon betydelse för afgörande af frågan om den frigifnes hemorts rätt i fattigvårdshänseende, har det ansetts obehöfligt att till densamma foga det tillägg, som komiterade ifrågasatt i 2 mom. af samma §.

På Konungens Befallningshafvande bör ankomma att låta den frigifne förpassas till annan ort än hemorten, om han kan antagas derigenom vinna lättare tillfälle till försörjning.

Det synes ändamålsenligt att i en § samla och fullständiga bestämmelserna om de fall, då underrättelsen om åtgärder, vidtagna med lösdrivare, böra meddelas rikets polismyndigheter.

Erinran i § 14 till polismyndighet att skaffa arbete åt lösdrivare bör uteslutas såsom antagligen saknande all betydelse.

Om föreskrifter af den beskaffenhet, som de i § 9 mom. 1., andra stycket, och § 14, andra stycket, af komiterades förslag förekommande, äro af nöden, synas de snarare böra meddelas i administrativ väg.

Komiterades förslag i 16 § förutsätter att der poliskammare finnes, det alltid är polismästaren, som ensam afgör polismålen. Då detta ej är fallet t. ex. i Malmö, der poliskammaren utgöres af en afdelning af Rådstufvurätten, bör den myndighet, hvarom i § 16 är fråga, rätteligen tillkomma poliskammaren.

Lagen torde böra träda i kraft samtidigt öfver hela riket, så fort ske kan efter dess antagande.

Bland öfvergångsstadgandena erfordras en föreskrift att, derest de vid lagens trädande i kraft befintliga tvångsarbetsanstalter ej lemna tillräckligt utrymme för alla till tvångsarbete dömda, sådant arbete må såsom hittills fullgöras i cellfängelse, dervid lämpligt afdrag å arbetstiden medgifves.

Jag tillåter mig slutligen hemställa, att det lagförslag, som i öfverensstämmelse härmed utarbetats måtte undergå vidare behandling i den ordning, som är stadgad för stiftande af allmän lag. De ingripande inskränkningar i den personliga friheten, som lagstiftningen angående lösdrivares behandling naturligen måste medföra, göra enligt mitt förmenande representationens deltagande i denna lagstiftning befogadt och önskvärdt. De administrativa föreskrifter, som utöfver lagens innehåll skulle erfordras, inskränka sig till bestämmelser angående redaktionen af polisunderrättelserna.

Bland komiterades öfriga förslag förekommer en ändring i förordningen angående Fattigvården, åsyftande att kringstrykande betlare skulle behandlas på samma sätt som lösdrivare. Då detta förslag står

i närmaste samband med förslaget till lag angående lösdrifvares behandling, torde jemväl det förra böra remitteras till Högsta Domstolens yttrande, ehuru det, liksom fattigvårdsförordningen i öfrigt, ej är att hänföra till allmän lag.

Jag hemställer alltså, att genom note ur protokollet Högsta Domstolens yttrande måtte enligt 87 § Regeringsformen inhemtas angående det vid protokollet fogade förslag till lag angående lösdrifvares behandling, samt att Högsta Domstolens yttrande jemväl måtte infordras öfver komiterades förslag till ändringar i förordningen angående Fattigvården.

Hvad Departementschefen sålunda hemställt tacktes Hans Kongl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan af Statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla.

Ex protocollo

Otto Rooth.

och till dess att han har utöfverat lösdryfaren be-
handling, och förrän det förts till följande förmå-
lor, utöfverat, såsom lösdryfaren i öfriga, ej i

den lag som gäller för honom, och utöfverat lösdryfaren be-
handling, och förrän det förts till följande förmå-
lor, utöfverat, såsom lösdryfaren i öfriga, ej i

Förslag

till

Lag angående lösdryfvars behandling.

Med upphäfvande af Stadgan angående försvarslöse och till all-
mänt arbete förfallne personer den 29 Maj 1846, förordnas som följer:

1 §.

Hvar, som sysslolös stryker omkring från ort till annan utan me-
del till sitt uppehälle, må, der ej omständigheterna ådagalägga, att han
söker arbete, anhållas såsom lösdryfvar och vidare behandlas på sätt
i denna lag sägs.

Till enahanda behandling vare ock den förfallen, hvilken eljest,
utan att ega medel till sitt uppehälle, förer ett lättjefullt och vanartigt
lefnadssätt samt befinnes vara vådlig för allmän säkerhet eller störa
allmän ordning eller sedlighet.

Barn under femton år må ej såsom lösdryfvar behandlas.

2 §.

1 mom. Varder någon anhållen såsom lösdryfvar, skall han oför-
dröjligen inställas till förhör å landet inför ortens kronofogde eller läns-
man och i stad inför stadsfiskal.

Befinnes vid förhöret sådant fall vara för handen, som i 1 § afses,
må den som håller förhöret meddela den anhållne varning, samt för
honom uppläsa och till honom öfverlemna skriftligt besked angående
varningens meddelande och skälen derför.

I händelse varning meddelas, skall protokoll upprättas öfver för-
höret, upptagande anledningen till detsamma och hvad den anhållne

till sin ursäkt förebragt, äfvensom redogörelse för hans lefnadsomständigheter samt beskrifning öfver hans utseende, så ock intyg derom, att beskedet blifvit honom tillståndt; skolande afskrift af protokollet till Konungens Befallningshafvande i länet insändas så tidigt, att det inom den i nästföljande mom. omnämnda tid kan vara för Konungens Befallningshafvande tillgängligt.

2 mom. Vill den, som erhållit varning, varda i saken vidare hörd, ege han hos Konungens Befallningshafvande i länet anmäla sig till förhör inom tre dagar, om den varnade anhållits i stad, der Konungens Befallningshafvande har sitt säte, men eljest inom tio dagar; och skall den varnade om hvad sålunda står honom öppet lemnas underrättelse, som jemväl i beskedet intages.

3 mom. Sedan förhör hållits, som i nästföregående mom. sägs, eller den derför bestämda tid tilländagått, utan att den varnade afhörts, skall Konungens Befallningshafvande taga den meddelade varningen under ompröfning och, om han finner den befogad, kungöra den för rikets polismyndigheter.

Varning, som icke blifvit kungjord, anses hafva förfallit.

4 mom. Är anhållen lösdrijfvere okänd och undandrager han sig att uppgifva namn eller hemort, eller förekommer skäligen anledning att hans uppgift derom är osann, och kan rätta förhållandet ej af betyg, som af lösdrijfveren innehafvas eller annorlunda genast utredas, skall han häktas och sändas till Konungens Befallningshafvande i länet, och må Konungens Befallningshafvande antingen hålla honom i häkte, till dess tillförlitlig upplysning i sagda hänseenden vunnits, eller försända honom till Konungens Befallningshafvande i annat län, der anledning är att sådan upplysning lättare står att vinna. I fall, som nu är nämndt, ankomme på Konungens Befallningshafvande att meddela varning och densamma kungöra såsom förr är sagdt.

3 §.

1 mom. Varder någon, innan två år förflutit sedan honom meddelad varning blifvit kungjord, beträdd med lösdrijfveri, må han, efter det förhör, på sätt i 2 § 1 mom. sägs, med honom hållits, häktas och sändas till Konungens Befallningshafvande i länet, dit jemväl afskrift af förhørsprotokollet skall insändas.

2 mom. Konungens Befallningshafvande må, efter ytterligare förhör och sedan den häktades lefnadsomständigheter blifvit antecknade till protokollet, deruti ock böra införas prestbetyg och läkarebetyg för den häktade jemte beskrifning öfver hans utseende och uppgift å hans

hemort, döma honom till tvångsarbete från och med en månad till och med tre år. Är den häktade under aderton år, må Konungens Befallningshafvande i stället förordna om hans intagande i allmän uppfostringsanstalt, om tillgång dertill finnes.

3 mom. Pröfvar Konungens Befallningshafvande sådana mildrande omständigheter vara för handen, att den häktade, ändå att han befunnits skyldig till lösdrifveri, icke skäligen bör till tvångsarbete dömas, eger Konungens Befallningshafvande meddela honom förnyad varning samt ställa honom på fri fot; börande varningen kungöras såsom i 2 § sägs.

4 §.

Har den, som undergått tvångsarbete, inom två år efter frigifvandet blifvit beträdd med lösdrifveri, vare utan vidare varning underkastad behandling som i 3 § sägs.

5 §.

Beslut, hvarigenom någon dömes till tvångsarbete, skall för den dömda afkunnas, och varde skriftligt utslag med åtecknad fullständig besvärshänvisning honom tillställt inom tre dagar, den oräknad då beslutet afkunnades.

6 §.

1 mom. Vill någon söka ändring i Konungens Befallningshafvandes utslag, hvarigenom han blifvit dömd till tvångsarbete, eger han inom åtta dagar efter det utslaget blifvit honom tillställt, den dagen oräknad då tillställandet skedde, till Konungens Befallningshafvande ingifva sina till Konungen ställda underdåniga besvär. Behöfver klaganden biträde vid besvärens författande, foge Konungens Befallningshafvande anstalt att det erhålles.

Inkomna besvär åligge Konungens Befallningshafvande att, så fort ske kan, till Justitie Revisions Expeditionen insända, tillika med vederbörandes yttrande, om anledning förekommit att sådant infordra, äfvensom eget utlåtande och öfriga till målet hörande handlingar.

2 mom. Konungens Befallningshafvande eger, om skäl förefinnes, förordna, att den dömda må, intill dess besvären blifvit afgjorda eller utslaget vunnit laga kraft, vistas på fri fot.

3 mom. Konungens Befallningshafvandes beslut angående var-

ning må ej öfverklagas utan i sammanhang med besvär öfver utslag, hvarigenom tvångsarbete blifvit ådömdt.

7 §.

1 mom. Ej må någon dömas till tvångsarbete, som är berättigad att af fattigvårdssamhälle åtnjuta fattigvård.

2 mom. Varder någon, sedan han börjat undergå tvångsarbete, så oförmögen till arbete att han är berättigad till fattigvård, skall han för vidare förordnande sändas till Konungens Befallningshafvande i det län, inom hvilket han i fråga om fattigvård har hemortsrätt.

8 §.

Ådömd arbetstid beräknas från den dag den dömd förklarar sig nöjd med Konungens Befallningshafvandes utslag eller detsamma vunnit laga kraft eller, efter anförda besvär, Kongl. Maj:ts utslag till verkställighet ankommit.

9 §.

1 mom. Tvångsarbete skall förrättas i allmän tvångsarbetsanstalt så ordnad att för brott straffade i allmänhet särskiljas från andra, samt, att de dömda varda skilde efter kön, äfvensom att de hållas till lämpligt arbete efter olika arbetsförmåga,

2 mom. Har fattigvårdssamhälle, enskildt för sig eller gemensamt med annat fattigvårdssamhälle, inrättat tvångsarbetsanstalt, som står under offentlig myndighets tillsyn, då må, der anstaltens stadgar det medgifva, ådömdt tvångsarbete enligt Konungens Befallningshafvandes förordnande der förrättas; och ege fattigvårdssamhälle derfor njuta ersättning af staten, efter ty Konungen pröfvar skäligt.

10 §.

1 mom. Den som efter den ådömda tvångsarbetstidens slut frigifves skall af arbetsanstaltens föreståndare förpassas till den kommun, der han har sin hemort. Passet skall innehålla föreskrift om väg, tid och sätt för färden äfvensom underrättelse om hvad den frigifne enligt 12 § har att iakttaga.

2 mom. Lösdrifvare anses hafva sin hemort der han senast varit eller bort vara mantalsskrifven. Kan ej detta utrönas, vare hans födelseort ansedd såsom hans hemort.

11 §.

1 mom. Kostnaden för hemfärden, när den som undergått tvångsarbete från arbetsanstalten frigifves, äfvensom för uppehälle under färden och nödtorftig beklädnad bestrides af allmänna medel, i den mån den frigifnes vid anstalten innestående tillgångar ej dertill förslå. Ej må den frigifnes tillgångar i vidsträcktare mån för nämnde ändamål anlitas, än att han eger i behåll nödiga medel för uppehälle i hemorten under minst fjorton dagar.

2 mom. Medel, som den frigifne kan hafva vid arbetsanstalten innestående, sedan ofvan nämnde kostnad blifvit betäckt, skola enligt anvisning, som bör i passet meddelas, sändas till länsmannen i den ort, dit den frigifne förpassas, eller, om det är stad, till polismästaren eller, der sådan ej finnes, till stadsfiskalen; och hafva desse att antingen sjelfve, eller, der så anses lämpligt, genom skyddsförening, tillsyningsman eller annan dertill tjenlig person ombesörja att medlen komma den frigifne till godo i mån af behof. Redogörelse för medlen skall årligen insändas till Konungens Befallningshafvande.

12 §.

1 mom. Den frigifne skall ofördröjligen, i enlighet med det för honom utfärdade pass, begifva sig till hemorten, och, om han har sin hemort i stad, der polismästare finnes, anmäla sig hos denne inom tjugofyra timmar efter ankomsten.

2 mom. Under två år efter frigifvandet eger den frigifne ej utan särskildt tillstånd, meddeladt, i stad af polismästare eller, der sådan ej finnes, af stadsfiskal och, å landet af ortens länsman, begifva sig utom den kommun han tillhör eller der han med behörigt tillstånd vistas; och skall han i stad, der polismästare finnes, å de tider och i den ordning, som af polismästaren föreläggas honom, göra anmälan om bostad och försörjningsmedel.

3 mom. Tillstånd må lemnas den frigifne att begifva sig utom hemorten för att emottaga erbjuden anställning hos välkänd och pålitlig person eller å uppgifven ort söka arbete, der utsigt dertill finnes. För den som erhållit sådant tillstånd, skall den myndighet, som lemnat tillståndet, utfärda pass. Den förpassade åligger att ställa sig till efterrättelse de i passet gifna föreskrifter, och om han blifvit förpassad till stad, der polismästare finnes, inom tjugofyra timmar efter ankomsten anmäla sig hos denne.

4 mom. Den i 2 mom. stadgade skyldighet att anmäla bostad

och försörjningsmedel bör så ordnas, att den anmälningsskyldige icke störes i sin lofliga verksamhet eller utsättes för allmän uppmärksamhet; och ege polismästaren i särskilda fall åt skyddsförening, tillsyningsman eller annan dertill tjenlig person öfverlåta befattningen med anmälningarnes emottagande.

5 mom. Förekommer skäl dertill, eger Konungens Befallningshafvande att helt och hållet eller delvis meddela befrielse från de skyldigheter, som enligt denna § åligga den frigifne. Konungens Befallningshafvande ege ock medgifva, att den som undergått tvångsarbete må, utan att först begifva sig till hemorten, från arbetsanstalten förpassas till ort, som omförmäles i 3 mom.

6 mom. Visar den frigifne tredska att efterkomma hvad honom enligt denna § åligger eller de honom på grund af samma § gifna föreskrifter, vare underkastad behandling som i 3 § sägs.

13 §.

Då någon genom utslag, som vunnit laga kraft eller blifvit fastställt, dömts till tvångsarbete, så ock när någon från tvångsarbetsanstalt frigifves och när den frigifne erhåller tillstånd att vistas utom hemorten eller på grund af 12 § 5 mom. varder fri i val af vistelseort, skall underrättelse derom meddelas rikets polismyndigheter.

Huru underrättelse som här sägs, skall meddelas, så ock huru kungörande enligt 2 § 3 mom. skall ske, derom förordnar Konungen.

14 §.

1 mom. Krono- och polisbetjente äfvensom tillsyningsman åligge att hålla noggrann tillsyn å lösdrifvare; och bör kommunalmyndighet samt tillsyningsman låta sig angeläget vara att bereda lösdrifvare utväg till arbete.

2 mom. Tillsyningsman, äfvensom annan person, hvilken erhållit sådant uppdrag, som i 11 § 2 mom. och 12 § 4 mom. sägs, ege i utöfningen af denna befattning åtnjuta det skydd, som enligt lag tillkommer tjensteman.

3 mom. Med tillsyningsman förstås i denna lag sådan, som enligt förordningen angående fattigvården blifvit utsedd att hafva uppstigt å betlare.

15 §.

1 mom. I stad, der poliskammare finnas, utöfvar poliskammaren

i fråga om lösdrifvares behandling den myndighet, som enligt denna lag tillkommer Konungens Befallningshafvande.

2 mom. I stad, der polismästare finnes, må denne och i annan stad Konungens Befallningshafvande kunna förordna poliskommissarie eller annan polisman att fullgöra hvad enligt denna lag åligger stadsfiskal.

16 §.

Denna lag skall gälla till efterlefnad från och med den 1 Juli 1885.

Den, som, då denna lag träder i verksamhet, undergår honom på grund af äldre bestämmelser ådömdt allmänt arbete, skall, då han med tillämpning af nämnda bestämmelser varder frigifven anses såsom hade han undergått tvångsarbete enligt denna lag.

Har någon inom två år före lagens trädande i verksamhet frigifvits från allmänt arbete, varde ansedd såsom hade han vid frigifningen blifvit varnad för lösdrifveri.

I händelse vid lagens trädande i verksamhet saknas tillfälle att låta alla dem, som till tvångsarbete dömas, fullgöra arbetet i sådan tvångsarbetsanstalt, som i 9 § åsyftas, skola de, för hvilka sådant tillfälle saknas, i stället fullgöra det ådömda arbetet i enrum å cellfängelse, dock med iakttagande, att i sådant fall en tredjedel af den ådömda arbetstiden afdrages.

*Utdrag af protokollet öfver ett lagärende, hållet uti Kongl. Maj:ts
Högsta Domstol Fredagen den 17 Oktober 1884.*

Närvarande:

Justitieråden: WRETMAN,
VON HOFSTEN,
VON SEGEBADEN,
HERNMARCK,
ÖSTERGREN,
WEDBERG,
ÖRBOM.

Sedan, enligt Högsta Domstolens beslut den 22 sistlidne Augusti, de till Högsta Domstolens yttrande öfverlemnade förslag dels till lag angående lösdrifvares behandling och dels till ändringar i förordningen angående fattigvården cirkulerat emellan Högsta Domstolens ledamöter, så företogs nu detta ärende till slutligt afgörande; varande exemplar af berörda förslag bilagda detta protokoll; och framställes emot förslagen följande anmärkningar:

Förslag till lag angående lösdrifvares behandling.

1 §.

Att, såsom förslaget syntes innebära, åt en hvar utan inskränkning skulle öfverlätas att anhålla och inför vederbörande till förhör inställa dem, som gjort sig skyldige till behandling såsom lösdrifvare, ansåg Högsta Domstolen icke vara att tillråda, allraminst i fråga om de i 2 punkten afsedda personer, hvilka kunde vara bofasta, utan borde enligt

Högsta Domstolens åsigt behörigheten att vidtaga nämnda åtgärder inskränkas till krono- och polisbetjente samt de tillsyningsmän, hvilka enligt förordningen angående fattigvården skola till behöfligt antal finnas inom hvarje fattigvårdssamhälle.

Vid *andra punkten* anmärkte Högsta Domstolen:

att den, som utan att ega medel till sitt uppehälle tillbringade sitt lif i lättja samt i öfrigt förde ett sådant lefnadssätt att han borde anses vådlig för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet, syntes böra behandlas såsom lösdrivare äfven om han icke dessutom, på sätt i förslaget förutsattes, vore förvunnen om någon ytterligare vanart, som dock icke kunde karakteriseras såsom bestämdt samhällsvådlig, helst det i allt fall torde vara vanskligt att afgöra hvad i förslaget afsågs med uttrycket »vanartigt lefnadssätt»; och

att med förslagets preventiva syften bättre öfverensstämde om en dylik persons behandling såsom lösdrivare finge vidtaga, innan ännu hans samhällsvådlighet framträdde i brottslig handling, men att ordalagen kunde förstås så som om lagen skulle vara å honom tillämplig först i det ögonblick, då han "befinnes" genom positiv åtgärd störa allmän ordning eller sedlighet.

På grund af hvad sålunda blifvit anmärkt och till förtydligande af redaktionen i öfrigt ansåg Högsta Domstolen, att ifrågavarande punkt borde erhålla väsentligen följande lydelse:

»Till behandling såsom lösdrivare i enlighet med denna lag är ock den förfallen, som eljest, utan att ega medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer sådant lefnadssätt, att våda deraf uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet».

2 §.

Då den i 2 mom. bestämda tid af tio dagar, inom hvilken den, som annorstädes än i stad, der Konungens Befallningshafvande har sitt säte, erhållit varning, egde anmäla sig till förhör inför Konungens Befallningshafvande, syntes väl knappt tillmätt, synnerligast hvad vidsträcktare län anginge, hemstälde Högsta Domstolen, att nämnda tid måtte förlängas till fjorton dagar.

Med afseende derå att redan af den i 3 mom. Konungens Befallningshafvande tillagda pröfningsrätt tillräckligt tydligt torde framgå, att varning, som Konungens Befallningshafvande funnit obefogad och som derföre icke kungjorts, komme att blifva utan verkan, ansåg Högsta Domstolen sista punkten af detta mom. böra utgå, desto hellre som

af densammas lydelse skulle följa, att en af Konungens Befallningshafvande gillad varning, som af någon anledning icke kommit att kungöras, skulle, ehuru den sålunda af Konungens Befallningshafvande ansetts befogad, dock, till följd af försummelsen att kungöra den, anses hafva förfallit.

Justitieråden *Hernmarck*, *Wedberg* och *Örbom* anmärkte särskildt vid 2 mom. att deri förekommande bestämmelse, enligt hvilken den, som ville hos Konungens Befallningshafvande öfverklaga en af underordnad myndighet meddelad varning, allenast hade sig öppet att *muntligen* anföra sina påminnelser och följaktligen måste för ändamålet personligen anmäla sig till förhör hos Konungens Befallningshafvande, innefattade en olämplig afvikelse från eljest allmänneligen vedertagna regler om parts rätt att *skriftligen* framföra sin klagan eller bevaka sin rätt hos såväl domstolar som administrativa myndigheter. Bestämmelsen innebure dessutom i förevarande fall en oskälighårdhet emot den varnade, derest han vistades å någon ort mer eller mindre aflägsen från residensstaden och tillika, såsom antagligen vore händelsen, befunnes så medellös, att han ej kunde bestrida kostnaden för en resa eller ens företaga en vandring till nämnda stad, utan att under vägen göra sig förfallen till betlande. Detta missförhållande, hvilket icke afhjelpes endast genom en förlängning af klagotiden och i synnerhet skarpt framträdde i det fall då en person, som icke vore landstrykare utan bofast å en från länsresidenset aflägsen ort, ville öfverklaga varning, som meddelats på grund af 2 mom. i 1 §, måste sålunda stundom göra den i förslaget medgifna klagorätten alldeles betydelselös, hvilket vore desto betänkligare, som det naturligtvis måste ligga inom möjlighetens område att dylik varning, som, om den godkändes, kunde medföra känbara olägenheter för den varnade, blifvit meddelad utan giltigt skäl, till följd af missförstådt tjenstenit, misstag på person eller dylikt.

Af sådan anledning och då vid antydda förhållanden rätt till skriftliga påminnelser ingifvande eller insändande med posten vore af behovet högeligen påkallad och ej syntes kunna medföra nämnvärd tillökning i Konungens Befallningshafvandes bestyr eller någon osäkerhet vid pröfningen, förordade bemålde ledamöter att detta mom. måtte erhålla följande lydelse:

»Vill den, som erhållit varning, varda i saken vidare hörd, eger han hos Konungens Befallningshafvande i länet antingen personligen anmäla sig till förhör eller ock inkomma med skriftliga påminnelser inom tre dagar, om den varnade anhållits i stad, der Konungens Befallningshafvande har sitt säte, men eljest inom fjorton dagar från var-

ningens meddelande; och skall den varnade, hvilken det ej är betaget att med posten insända påminnelserna, om hvad sålunda står honom öppet erhålla underrättelse, som jemväl intages i beskedet.“

Till följd af den sålunda förordade ändringen borde jemväl i 3 mom. orden “derför bestämda tid“ utbytas mot orden “för hans hörande utsatta tid.“

3 §.

Beträffande det i 2 mom. införda stadgande om Konungens Befallningshafvandes rätt att i stället för att ådöma lösdrifvare, som är under 18 år, tvångsarbete, förordna om hans intagande i allmän uppfostringsanstalt, om tillgång dertill finnes, hemstälde Högsta Domstolen, med afseende derå att sådan anstalt icke för närvarande torde finnas och således ej heller någon möjlighet för stadgandets tillämpning vore för handen, att nämnda stadgande borde utgå. För den händelse att det komme att bibehållas, ville Högsta Domstolen dock erinra om nödvändigheten att i lagen jemväl bestämma, huruvida klagan finge föras öfver ett af Konungens Befallningshafvande meddeladt förordnande af ifrågavarande slag.

I afseende å redaktionen af 2 mom. anmärkte Högsta Domstolen, att densamma torde böra i så måtto förändras, att med hufvudsaken eller tvångsarbetets ådömande icke blefve, på sätt som skett, i ett sammanhang förbundna bestämmelserna angående förhørs hållande, protokollet och hvad deri borde införas, hvarvid jemväl torde böra iakttagas, att dem hemort, hvarom uppgift skulle i protokollet intagas, blefve närmare utmärkt såsom den, hvilken i denna lag åsyftas.

Justitieråden *Hernmarck*, *Wedberg* och *Örbom* yttrade vidare:

Enligt förslaget skola de i 8 § af Stadgan den 29 Maj 1846 förekommande detaljerade föreskrifterna om långvarigheten af allmänt arbete i olika fall utbytas emot en gemensam bestämmelse, hvarigenom lemnas Konungens Befallningshafvande öppet, att inom en latitud från och med en månad till och med tre år för tvångsarbetet utstaka den tidslängd, som lämpade sig för det förevarande speciella fallet. De många väsentliga olikheter, som kunna förekomma och böra beaktas vid de olika fallen, angelägenheten af att icke alla de skilda kategorierna af personer, som kunna dömas till tvångsarbete, varda i allmänna opinionen ansedda såsom lika samhällsvådliga, äfvensom önskvärldheten deraf att utrymme ej onödigtvis lemnas för godtycklighet eller skiljaktiga meningar vid lagens tillämpning hos olika myndigheter synas emellertid göra det högeligen lämpligt att i lagen upptaga

några hufvudsakliga grunder för bestämmandet af arbetstidens längd. I detta hänseende torde den normala arbetstiden böra bestämmas från och med en månad till och med ett år; dock att der någon förut undergått dylikt tvångsarbete eller straffarbete enligt allmän lag eller försvårande omständigheter eljest förekomme, tvångsarbetstiden finge utsträckas till högst tre år.

5 §.

Underrättelse om hvad för besvär's anförande skall iakttagas ansåg Högsta Domstolen böra meddelas jemväl vid utslagets afkunnande.

6 §.

Då endast den, som blifvit till tvångsarbete dömd, skulle ega rättighet att anföras besvär och utslaget enligt näst föregående § alltid skulle för honom afkunnas, ansåg Högsta Domstolen hinder icke möta för besvärstidens beräkning från utslagets afkunnande, hvilket derföre af Högsta Domstolen förordades.

Justitierådet *Örbom* tillade:

Då en ny lagstiftning i förevarande ämne nu är å bane, anser jag mig ej böra underlåta att påpeka, hurusom efter min uppfattning giltig anledning ej förekommer att i ny lag upptaga den i 1846 års stadga förekommande bestämmelsen att klagan öfver Konungens Befallningshafvandes utslag i mål, som angå ådömande af tvångsarbete, må föras omedelbart hos Konungen i Högsta Domstolen. Derest man, med hänsyn dertill att i dessa mål är fråga om vissa inskränkningar i personlig frihet anser betänkligt att låta klagan fullföljas och prövas i rent administrativ ordning, synes den lämpligaste utvägen vara att låta klagan föras hos Kammarrätten, som redan har att pröva klagan i de närbeslägtade fattigvårdsmålen.

Erfarenheten har utvisat att Högsta Domstolens tid allt för mycket och till förfång för de viktigare mål, som falla inom Domstolens egentliga verksamhetsområde, upptages af pröfningen af vissa derför främmande ärenden, bland hvilka de mest betungande och minst makt-påliggande utgöras af dem, som på grund af försvarslöshetsstadgan och fattigvårdsförordningen komma under handläggning hos Domstolen. För min del är jag öfvertygad, att det icke vore förenadt med någon som helst olägenhet eller våda för allmän eller enskild rätt om Kammarrätten gjordes till sista instans i nämnda mål liksom jag ock

är förvissad att, om Högsta Domstolen befriades från bestyret med dessa mål, den derigenom besparade tiden skulle till mera fromma användas till fortskyndande af de egentliga rättegångssakernas behandling. Då emellertid här ej föreligger fråga om instansordningen i fattigvårdsmålen och det ej kan vara lämpligt att endast för de mål, som angå tvångsarbete för lösdrefvare, meddela särskilda bestämmelser i antydda syftning, får jag i frågans närvarande skede endast förorda att Kammarrätten äfven i sistnämnda mål göres till andra instans, med rätt för den, som med dess beslut ej åtnöjes, att hos Konungen söka ändring genom besvär i den ordning, som med förslaget i denna del öfverensstämmer.

7 §.

Då tvekan torde kunna uppstå om och i hvad mån den pröfning, som i fråga om en persons rätt till fattigvård här förutsättes, blefve för framtida afgörandet af denna fråga bindande, samt det borde ankomma på Konungens Befallningshafvande att i det fall, som i mom. 2 afses, efter omständigheterna antingen med fångskjuts öfversända eller endast förpassa ifrågavarande person, hemställde Högsta Domstolen, att åt denna § måtte gifvas följande lydelse:

”Den, som i följd af ålderdom, kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras, må ej dömas till tvångsarbete eller, om han börjat sådant undergå, dermed fortfara; och varde han, derest han tillhör annat län, än det der han vistas, af Konungens Befallningshafvande öfversänd eller förpassad till Konungens Befallningshafvande i det län, inom hvilket han i fråga om fattigvård har hemortsrätt.»

I sammanhang härmed företogs till behandling frågan, huruvida icke skäl förefunnes att, såsom också blifvit hemställt af några af de myndigheter, som öfver komiterades förslag afgifvit yttrande, åtminstone till en del bibehålla den rätt till frigifning före den ådömda arbetstidens utgång, som enligt 22 § af Stadgan angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallna personer under vissa förhållanden nu eger rum. Att fortfarande medgifva, det en sådan frigifning skulle få ske i det fall, att den dömde förskaffat sig löfte om anställning i tjänst eller arbete, funno Högsta Domstolens fleste ledamöter, Justitieråden *Wretman, von Hofsten, von Segebaden* och *Östergren*, i anseende till de missbruk, hvartill ett sådant medgifvande efter hvad erfarenheten visat lätt kunde föranleda, visserligen icke böra tillstyrkas; men deremot,

då en af de väsentligaste bland de omständigheter, hvilka enligt 1 § skulle utgöra skäl för en persons behandling såsom lösdrivare, bestode deri, att han saknade medel till sitt uppehälle, ville det synas bemälda ledamöter som om det icke vore ur allmänna rättssäkerhetens synpunkt erforderligt och därför ej heller med förevarande lagstiftnings grund och ändamål rätt öfverensstämmande, att, äfven sedan nämnda omständighet af en eller annan anledning upphört att förefinnas, ändock låta den dömden fortfara med det ådömda tvångsarbetet. Likasom det genom nu gällande lag medgifvits den dömden att under vissa villkor genom arbetsamhet kunna återförvärfva friheten, ansågo desse ledamöter det också böra i den nu föreslagna lagen tillerkännas den dömden motsvarande rättighet, att, i händelse han genom sitt arbete inom tvångsarbetsanstalten kunde förvärfva en viss behållning eller medel eljest komma att under arbetstiden tillfalla honom, återfå friheten — en rättighet, som, om den också sällan komme att vinna tillämpning, dock genom sjelfva sin tillvaro skulle bidraga att i allmänna föreställningssättet bereda de till tvångsarbete dömden en annan ställning än de egentliga brottslingarna egde.

Justitierådet *Wedberg*, som instämde deri, att den till tvångsarbete dömden, om han under arbetstiden komme i förändrade villkor, så att hans qvarhållande å arbetsanstalten pröfvades icke vidare vara af nöden, borde återfå friheten, ville dock ej uttala den åsigt att vid den pröfning, som sålunda ifrågakomme, anbud om laga tjänst ovillkorligen skulle lemnas utan afseende äfven om anbudet blifvit af vederbörande myndighet godkänt.

Justitierådet *Örbom* afgaf i denna del följande särskilda yttrande:

En af de mest genomgripande skiljaktigheterna emellan nuvarande lagstiftning och det förevarande förslaget ligger deri, att enligt den förra »allmänt arbete» utgör allenast ett »*villkorligt arbetstvång*», som, afsedt att förebygga att den obemedlade, i saknad af sysselsättning, må hemfalla till positiv brottslighet, följdriktigt upphör, då den dömdes villkor undergått sådan förändring att arbetstvånget icke vidare är nödigt, under det att deremot det i stället föreslagna tvångsarbetet skall utgöra i främsta rummet en verklig *bestraffning* för sysslösheten såsom i och för sig innefattande en positiv brottslighet eller en polisförseelse, som ovillkorligen måste bestraffas liksom hvarje annat brott, äfven om en inträffad förändring i den dömdes villkor ej vidare gör det nödigt att tvinga honom till arbete. Denna uppfattning, hvars grundtanke är att ett lefnadssätt, som, då en bemedlad person gör sig skyldig dertill, ej anses straffvärdt, skall bestraffas såsom brott när den ifrågavarande personen är obemedlad, må visserli-

gen hemta stöd af utländsk lagstiftning, men synes sakna hemul inom vårt lands rättsåskådning, der fattigdom och nöd hittills vanligen betraktats såsom förmildrande omständigheter, men aldrig torde hafva ingått bland kännetecknen på brottslighet. Hänvisande i öfrigt till de utförliga yttranden, som i ämnet afgifvits inom Kongl. Fångvårdsstyrelsen af Generaldirektören Almqvist och Departementschefen Gerle, i hvilkas åsigter derutinnan jag väsentligen instämmer, får jag derföre bestämdt afstyrka den föreslagna skärpning af tvångsarbetet, hvilken skulle blifva en följd deraf att, genom borttagande af rätten till frigifning på grund af förändrade villkor, tvångsarbetet i lagen erhöles karakteren af en bestraffning, i stället för att vara en säkerhetsåtgärd å samhällets sida.

I sammanhang härmed anser jag mig böra, för att förtydliga min mening angående grunderna för det ifrågavarande frigifvandet, förorda att derom må i lagen intagas en bestämmelse af ungefär följande lydelse:

»Der under arbetstidens fortgång den dömde genom eget arbete eller annorledes erhållit medel för sitt uppehälle eller eljest kommit i förändrade villkor, så att hans kvarhållande å arbetsanstalten pröfvas icke vidare vara af nöden, må han före arbetstidens utgång från anstalten frigifvas, såvida han derstädes förhållit sig väl och anledning ej förekommer att han efter frigifvandet skall återfalla i sitt förra lefnadssätt.»

Justitierådet *Hernmarck* yttrade, att han icke deltog i nu ifrågavarande anmärkning.

8 §.

Då för den händelse att, med tillämpning af 6 § 2 mom., den till tvångsarbete dömde medgifvits att vistas på fri fot intill dess de mot utslaget anförda besvär blifvit afgjorda eller detsamma vunnit laga kraft, icke den tid, då detta inträffar, utan den, då han för tvångsarbetets undergående i häkte å nyo inmanas, bör vara utgångspunkt för beräkningen af den ådömda arbetstiden, och dessutom stadgande torde vara erforderligt huru förfaras bör, i fall den dömde genom rymning eller eljest sjelf vållar, att hinder möter för tvångsarbetets början eller att dess verkställighet afbrytes, hemstälde Högsta Domstolen att, antingen medelst en hänvisning till de i fråga om beräkningen af tiden för ådömdt fängelsestraff gifna föreskrifter eller på annat sätt, bestämmelser i ifrågavarande hänseenden kunde varda meddelade.

10 §.

För undvikande af de svårigheter, som ofta äro förbundna med pröfningen af frågan om en persons rätta mantalsskrifningsort, i det fall att han aldrig varit någonstädes mantalsskrifven, ansåg Högsta Domstolen att i lagen borde bestämmas, att i nämnda, uti 2 mom. afsedda fall lösdrifvarens födelseort skall anses såsom hans hemort. Derjemte och då jemväl i andra §§ än den förevarande lösdrifvares hemort omförmäles, anmärktes af Högsta Domstolen att åt bestämmelsen om hvad med hemort enligt den föreslagna lagen skall förstås borde gifvas rum i särskild §, införd på lämplig plats i lagen.

11 §.

Stadgandet i 2 mom. att den embets- eller tjänsteman, till hvilken den frigifnes medel öfversändas, skulle kunna åt annan person öfverlåta medlens handhafvande, ansåg Högsta Domstolen icke vara väl förenligt med den trygghet, den frigifne borde ega att medlen verkligen varda åt honom bevarade och utan alltför mycken omgång för honom tillgängliga, och hemställde derföre, att orden från och med »antingen» till och med »person» måtte utgå.

12 §.

Att, utan afseende å den grad af fara, som olika klasser af lösdrifvare kunna för allmänna rättstillståndet medföra, ålägga dem alla utan åtskilnad och under en tid af två år den inskränkning i friheten som denna §:s bestämmelser skulle innebära, fann Högsta Domstolen hvarken med billighet förenligt eller af förhållandena påkalladt. Då i betraktande tages att, under förmildrande omständigheter, allenast en eller ett par månaders tvångsarbete kan komma att ådömas en lösdrifvare, torde kunna ifrågasättas, huruvida de föreslagna inskränkningarna i friheten i sådant fall ens böra ifrågakomma, men, äfven om deras bibehållande läte sig försvara såsom en åtgärd, som under vissa omständigheter borde till samhällets skydd kunna få vidtagas äfven i afseende å de mindre farliga lösdrifvarne, ansåg Högsta Domstolen att det åtminstone borde på pröfning i hvarje särskildt fall ankomma, huruvida dessa inskränkningar skulle ega rum eller ej, dervid hänsyn borde tagas ej mindre till tiden för det ådömda tvångsarbetet, än ock till den dömdes uppförande å arbetsanstalten.

Hvad de särskilda bestämmelser anginge, som under 2 och 3 mom. föreslagits, erinrade Högsta Domstolen, dels att vid bestämmande af det område å landet, hvilket den frigifne icke utan särskildt tillstånd finge öfverskrida, det desto mindre vore lämpligt att inskränka detsamma till kommunen, som han i de flesta fall torde blifva nödsakad att begifva sig utom kommunens område, för att kunna utverka det erforderliga tillståndet af länsmannen, och dels att skäl torde finnas för bibehållande åt den frigifne af den rätt, som enligt komiterades ursprungliga förslag skulle tillkomma den, som blifvit stäld under polisuppsigt, att nemligen med behörigt tillstånd i något för honom angeläget ärende, under kortare tid, vistas utom hemorten.

Att skyddsförening i 4 mom. nämnes bland dem, åt hvilka befattningen med anmälningarnas mottagande kunde öfverlätas, fann Högsta Domstolen mindre lämpligt och nödigt, då en sådan förening, såsom bestående af flera medlemmar, ej kunde omedelbart utöfva sådan befattning utan att derom anlita enskild medlem, och denne ju i allt fall kunde direkt af polismästaren utses till samma befattning.

Det i slutet af 5 mom. Konungens Befallningshafvande gifna be- myndigande i fråga om frigifvens förpassning ansågs af Högsta Domstolen lämpligare hafva sin plats i 10 §, der det allmänna stadgandet om sådan förpassning meddelas.

16 §.

Högsta Domstolen ansåg det böra bestämdt angifvas, att de, som, i händelse denna lag komme att träda i verksamhet, då underginge eller inom 2 år dessförinnan undergått dem ålagdt allmänt arbete, skola endast, i händelse sådant blifvit dem ålagdt såsom försvarslöse, anses såsom hade de tvångsarbete enligt denna lag undergått, enär i annat fall detta stadgande komme att gälla äfven alla dem, som på grund af förordningen angående fattigvården undergå eller undergått allmänt arbete. Derjemte ville Högsta Domstolen anmärka, hurusom den gjorda hänvisningen till äldre bestämmelser ej vore tillfyllest, för att, såsom afsigten torde vara, utmärka att den genom 22 § af stadgan den 29 Maj 1846 under vissa förhållanden medgifna rätt till frigifning före den ådömda arbetstidens slut fortfarande skulle tillgodoskomma dem, som vid lagens trädande i verksamhet underginge dem ålagdt allmänt arbete, utan vore ett fullständigare stadgande i sådant hänseende erforderligt.

Hvad anginge det af komiterade afgifne »*förslag till ändringar i Kongl. Förordningen om fattigvården i riket*» fann Högsta Domstolen ej skäl till annan anmärkning mot den föreslagna lydelsen af vissa §§ i förordningen angående fattigvården, än dels att då inställandet af en betlare inför polistjensteman icke i och för sig utgjorde tillräcklig anledning för betlarens behandling såsom lösdrivvare, utan dertill erfordrades, att han verkligen gjort sig skyldig till öfverträdelse af 40 § 2 eller 5 mom., och den föreslagna lagen angående lösdrivvares behandling icke i hvarje del torde vara å ifrågavarande personer tillämplig, båda dessa omständigheter borde vid affattningen af 41 § 1 mom. iakttagas, och dels att då enligt nyssnämnda lag endast den, som blifvit till tvångsarbete dömd, skulle ega rätt att anföra besvär öfver Konungens Befallningshafvandes utslag, den fattigvårdsstyrelse för närvarande tillkommande rätt att föra klagan deröfver, att dess anmälan om förseelse emot 35 § 4 mom. lemnats utan afseende, skulle genom antagande af den för 50 § föreslagna lydelse komma att upphöra, derest icke samma rätt åt sådan styrelse uttryckligen förbehölles.

Ex protocollo

Otto Rooth.

*Utdrag af protokollet öfver Justitiedepartementets-ärenden, hållet
inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms
Slott Fredagen den 9 Januari 1885,*

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern THEMPTANDER,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre
HOCHSCHILD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
RYDING,
VON KRUSENSTJERNA,
Friherre TAMM,
Justitieråden: RABE,
VON SEGEBADEN.

Statsrådet Friherre von Otter anmäldes vara af sjukdom hindrad
att komma tillstädes.

Chefen för Justitiedepartementet Statsrådet von Steyern anmälde
i underdånighet:

6:o.

Högsta Domstolens yttrande öfver det till Domstolen remitterade
förslag till lag angående lösdrifvares behandling.

Efter att hafva redogjort för innehållet af berörda yttrande an-
förde Departementschefen:

Bih. till Riksd. Prot. 1885. 1 Saml. 1 Afd. 3 Häft.

I

»Såsom Eders Kongl. Maj:t tacktes finna, hafva förslaget hufvudgrunder af Högsta Domstolen i allmänhet lemnats utan anmärkning. I ett hänseende förekommer dock en anmärkning af mera principiell art, i hvilken Domstolens fleste ledamöter i större eller ringare mån deltagit och hvilken det torde tillåtas mig att i främsta rummet till bemötande upptaga.

Vid granskningen af förslaget 7 § har Högsta Domstolen till behandling företagit frågan, huruvida icke skäl förefunnes att, såsom ock blifvit hemställt af några af de myndigheter, som öfver komiterades förslag afgifvit yttrande, åtminstone till en del bibehålla den rätt till frigifning före den ådömda arbetstidens utgång, som enligt 22 § af gällande stadga angående försvarslöse under vissa förhållanden nu eger rum. Det stadgas i nämnda paragraf, att om sådan förändring yppas i den för bristande försvar dömdas vilkor, att han ej vidare bör såsom försvarslös anses, bör han frigifvas; att han dock ej må utlemnas endast på grund af gjordt anbud om laga tjänst, med mindre Konungens Befallningshafvande i orten efter tillsyningsmans hörande, eller poliskammare, der sådan finnes, pröfvat skäligt godkänna anbudet; och att den, som under hälften af den bestämda arbetstiden förhållit och fortfarande förhåller sig väl samt eger en genom flit och sparsamhet derunder förvärfvad behållning af 50 rdr banco för man och 33 rdr 16 sk. banco för qvinna, må återfå friheten.

De komiterade, som utarbetat det nu föreliggande författningsförslaget, anse denna rätt att i förtid frigifvas från tvångsarbetsanstalten icke böra bibehållas. Af komiterades uppfattning af tvångsarbetet såsom en näpst för begångna polisförseelser anser komitén följa, att det ådömda arbetet icke bör kunna upphöra derigenom, att lösdrifvaren får sig erbjuden någon tjänst eller under arbetstiden uppför sig väl eller genom sitt arbete lyckas förtjena något visst belopp eller genom gåfva, arf eller på annat sätt kommer i goda bergningsvilkor. Väl måste erkännas att utsigten att genom inbesparandet af ett visst belopp i arbetspenningar vinna sin frihet tjénar till sporrande af fångens arbetsamhet och antagligen i disciplinärt hänseende kan vara af betydelse; men det skulle innebära en orättvisa mot fångens kamrater att låta den större arbetsförmågan eller färdigheten i ett mer inkomstbringande handtverk, hvilken förmåga och färdighet göra lösdrifveriet så mycket ousäktligare, bereda fången möjlighet att tidigare än andra undslippa påföljden af sitt lösdrifveri. Komiterade framhålla vidare, hurusom lättheten att inbespara en större arbetsförtjänst förtager det intryck tvångsarbetet borde lemna efter sig, och hurusom erfarenheten visat, att den inbesparade arbetsförtjensten, just då den stigit till högre

belopp, för den frigifne medför större skada än gagn, i det den förleder honom till ett öfverdådigt lefnadssätt, som inom kort återför honom på lösdrifvarestråten.

Komiterades förslag har i denna del af de flesta granskande myndigheter lemnats utan erinran. Endast Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Stockholms och Östergötlands län samt Fångvårdsstyrelsen, den senare dock med reservation af en styrelsens ledamot, hafva i hufvudsak förordat bibehållande af den gamla regeln, men ansett att tillfällena till frigifning före arbetstidens slut borde betydligt inskränkas. Såsom skäl har anförts, att personerna i fråga icke begått någon egentlig förbrytelse utan blott genom en i många fall kanske af oförmåga föranledd underlåtenhet att skaffa sig stadigt arbete och hemvist gjort det nödvändigt för samhället att om dem taga sådan hand, att ett fortsättande af deras hem- och arbetslösa tillstånd icke skall föranleda dem till verkligt brottsliga handlingar. De åtgärder, som mot dem vidtagas, måste derföre vara preventiva, men icke bestraffande. När de genom pålitliga människors biträde eller genom andra inträffande omständigheter komma i den ställning, att de icke vidare kunna anses medföra någon våda för samhällets rättmätiga kraf på säkerhet och ordning eller sedlighet, bör derföre det tvångsarbete, hvartill myndigheterna förordnat att de skola hållas, genast upphöra. Fångvårdsstyrelsen har särskildt framhållit att det enda medel att göra lättingen till en nyttig samhällsmedlem är att bibringa honom lust och håg till arbete och att detta ej kan ske utan den uppmuntran, som ligger i temligen höga arbetspremier och i utsigten att frigifvas på grund af besparad arbetsförtjenst.

I det yttrande, som komiterade i anledning af anmärkningarna mot deras förslag afgifvit till chefen för Justitiedepartementet, bemötas de anförda skälen. Förevarande lagstiftning torde icke upphöra att vara preventiv äfven om hon i syfte att förekomma brott bestraffar sådana polisförseelser, som anses kunna till brott föranleda. Hon har icke blifvit repressiv derigenom, att hon repressivt verkar mot ett mindre ondt för att förekomma ett större. Skola dock dessa repressiva medel fylla sitt yttersta ändamål, får något af deras repressiva egenskap ej uppgifvas. Förbjudes lösdrifveriet vid viss påföljd, bör påföljden utkräfras för att gifva anseende och helgd åt förbudet. Så uppfattas ock påföljden för lösdrifveri i de flesta utländska lagstiftningar, der bestämmelserna om lösdrifveri ofta förekomma i strafflagarna; så i de danska och norska lösdrifverilagarna, och samma grundsats har i vår gällande fattigvårdslagstiftning blifvit fastställd och under tretton år tillämpad i fråga om ansvar för betleri. — En högst vansk-

lig grund för befrielse från tvångsarbete anse komiterade ligga i erbjuden tjänst åt lösdrifvaren. Äfven om det skulle lyckas att för honom vinna en fullt god anställning, blefve dock största svårigheten att förmå lösdrifvaren att stanna i tjänsten och icke vid första motighet undandraga sig det för honom ovana tvånget af ordning och arbete. Då nu något medel icke funnes för lösdrifvarens kvarhållande i tjänsten mot hans vilja, syntes mera frukt vara att vänta af en allvarlig och oeftergiftig näpst för lösdrifveriet än af en eftergift, beroende af — icke lösdrifvarens förbättring eller eljest ömmande omständigheter — utan af att händelsevis någon intresserade sig för honom eller han sjelf egde större förmåga än andra att skaffa sig en beskyddare.

Högsta Domstolens fleste — fyra — ledamöter hafva visserligen ej ansett sig kunna tillstyrka, att frigifning finge ske i det fall att den dömde förskaffat sig löfte om anställning i tjänst eller arbete, i anseende till de missbruk, hvartill ett sådant medgifvande, efter hvad erfarenheten visat, lätt kunde föranleda. Men då en af de väsentligaste bland de omständigheter, som enligt 1 § skulle utgöra skäl för en persons behandling såsom lösdrifvare, bestode deri, att han saknade medel till sitt uppehälle, ville det synas bemälde ledamöter, som om det icke vore ur allmänna rättssäkerhetens synpunkt erforderligt och derföre ej heller med förevarande lagstiftnings grund och ändamål rätt öfverensstämmande att, äfven sedan nämnda omständighet af en eller annan anledning upphört att förefinnas, ändock låta den dömde fortfara med det ådömda tvångsarbetet. Likasom det genom nu gällande lag medgifvits den dömde att under vissa villkor genom arbetsamhet kunna åter förvärfva friheten, ansågo desse ledamöter det också böra i den nu föreslagna lagen tillerkännas den dömde motsvarande rättighet att i händelse han genom sitt arbete inom tvångsarbetsanstalten kunde förvärfva en viss behållning, eller medel eljest komme att under arbetstiden tillfalla honom, återfå friheten — en rättighet, som, om den också sällan komme att vinna tillämpning, dock genom sjelfva sin tillvaro skulle bidra att i allmänna föreställningssättet bereda de till tvångsarbete dömda en annan ställning än de egentliga brottslingarna egde.

En ledamot af Högsta Domstolen, som i öfrigt instämde med pluraliteten, ville dock ej uttala den åsigt, att vid den pröfning af den dömdes förändrade villkor, som borde föregå beslutet om hans frigifvande, anbud om laga tjänst ovilkorligen skulle lemnas utan afseende, äfven om anbudet blifvit af vederbörande myndighet godkändt; och en annan ledamot har, ännu närmare anslutande sig till nu gällande stad-

gande och för att förekomma att tvångsarbetet finge karakteren af straff, föreslagit att, der under arbetstidens fortgång den dömda genom eget arbete eller annorledes erhållit medel för sitt uppehälle eller eljest kommit i förändrade villkor, så att hans kvarhållande å arbetsanstalten pröfvades icke vidare vara af nöden, han måtte före arbetstidens utgång från anstalten frigifvas, så vida han der förhållit sig väl och anledning ej förekomme, att han efter frigifvandet skulle återfalla i sitt förra lefnadssätt.

Ett Justitieråd lemnade förslaget i denna del utan anmärkning.

Utan att förbise vigten af den nära nog enhälliga mening, som sålunda blifvit inom Högsta Domstolen uttalad, har jag dock ej funnit de anförda skälen så afgörande, att jag kunnat på dem grunda en tillstyrkan om afvikelse från komiterades förslag, som gillats af det stora flertalet bland de myndigheter, hvilka taga omedelbar befattning med lösdrifvares behandling, och hvilkas erfarenhet om den nu varande lagstiftningens verkningar ej heller kunnat lemnas å sido. Den frigifning före tvångsarbetstidens slut, som medgifves i gällande lag, är en naturlig och nödvändig följd deraf, att bristen på laga försvar eller saknaden af arbete i förening med medellöshet utgör en tillräcklig grund för tvångsarbets ådömande. När tillfälle till arbete yppas derigenom, att den dömda får godkänt anbud om anställning, eller han vid arbetsanstalten samlat en så stor sparpennning, att den förslår till hans försörjning under den närmaste tiden, har anledningen till hans kvarhållande vid arbetsanstalten upphört och han bör derföre frigifvas. Men den nu föreslagna lagen tillåter ej, att tvångsarbete ålägges på så löslig grund. Den fordrar, att den, som underkastas en dylik påföljd, icke blott saknar arbete eller annan utväg att sig försörja, utan tillika att han förer ett sådant lefnadssätt, att våda deraf uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Det är ej sagdt, att benägenheten för ett dylikt lefnadssätt upphör derigenom, att den dömda efter en kortare arbetstid erbjudes anställning, eller att han förvärfvar en viss tillgång. Missbruken i det förra hänseendet hafva varit mångfaldiga och kunna svårligen undvikas. Personer, hvilkas försvarsanbud myndigheterna ej haft någon anledning att misstro, hafva sedermera befunnits sakna ej blott förmåga utan ock vilja att fullgöra sina förbindelser. Det tillfälliga öfverflödet åter på penningar, förvärfvadt under en kort tvångsarbetstid, utgör, såsom komiterade erinrat, ofta nog en direkt frestelse till återfall i ett vanartigt och lättjefullt lefnadssätt. De förändrade omständigheterna innebära, i det ena som i det andra fallet, en ganska otillförlitlig garanti för ett rätt bruk af den återvunna friheten.

När i det nya förslaget tvångsarbetstiden inskränkts så långt möjligt varit för att bereda samhället skydd och vänja lösdrifvaren vid ett ordnad och regelbundet lefnadssätt, synes det angeläget, om tvångsarbetet skall medföra åsyftad verkan, att det till fullo utgöres. Högsta Domstolen har ock antydt, att villkoren för frigifning böra vara så stränga, att rättigheten sällan komme att vinna tillämpning. Om så är, torde det rätta vara att befrielsen i de få undantagsfallen meddelas i nådeväg af Eders Kongl. Maj:t. Man blir då i tillfälle att låta alla de omständigheter tala, som i hvarje särskildt fall kunna åberopas till stöd för en lindring i den ådömda arbetspåföljden. Läger man frigifvandet i en underordnad myndighets händer, kan man svårligen undgå att, såsom i den nu gällande lagen är fallet, uppställa vissa i objektivet hänseende bestämda villkor, efter hvilkas fullgörande frihetens återvinnande blir en ovillkorlig rätt för den dömd. Derigenom löper man fara att friheten återskänkes i många fall, der den kommer att missbrukas till sjelfsväld, men deremot förnekas i andra, der utsigterna till dess värdiga bruk förefinnas i vida högre grad.

Att någon afkortning ej medgifvits å det tvångsarbete, som enligt fattigvårdsförordningen ålägges för betleri, en med lösdrifveriet nära beslägtad förseelse, innebär ock ett vittnesbörd derom, att den äldre uppfattningen af tvångsarbetets betydelse begynt af lagstiftaren öfvergifvas. Deraf följer ingalunda, att det måste betraktas såsom ett straff, jemförligt med de genom strafflagen bestämda. Skilnaden mellan tvångs- och straffarbete kan och bör tillräckligt tydligt utmärkas genom det mildare sätt, hvarpå det förra anordnas och de dertill dömd behandlas.

En annan, af Högsta Domstolens samtliga ledamöter biträdd, anmärkning är rigtad, visserligen icke mot giltigheten af någon af förslagets principer, men mot den utsträckning, i hvilken en af dem blifvit tillämpad.

Högsta Domstolen finner det icke vara med billighet förenligt eller af förhållandena påkalladt, att utan afseende å den grad af fara, som olika klasser af lösdrifvare kunna för allmänna rättstillståndet medföra, ålägga dem alla utan åtskilnad och under en tid af två år den inskränkning i friheten, som bestämmelserna i 12 § innebära. I de fall, då under förmildrande omständigheter endast en eller ett par månaders tvångsarbete kan komma att ådömas en lösdrifvare, sätter Högsta Domstolen derföre i fråga, om ej de föreslagna inskränkningarna

i friheten böra uteblifva. Åtminstone borde det ankomma på pröfning i hvarje särskildt fall, huruvida dessa inskränkningar skulle ega rum eller ej, dervid hänsyn borde tagas ej mindre till tiden för det ådömda tvångsarbetet, än ock till den dömdes uppförande å arbetsanstalten.

Jag har redan förut under detta ärendes handläggning erinrat derom, att de i förslagets 12 § upptagna bestämmelserna om polisuppsigt innefatta en väsentlig lindring i de föreskrifter i samma ämne, som meddelas i 1846 års förordning. Den försvarslöse är nu, vare sig han dömts till tvångsarbete eller ej, och utan inskränkning i afseende på tiden underkastad skyldighet att vistas inom bestämd kommun, vid äfventyr att, om han lemnar den utan lof, dit återförpassas med eller utan fångskjuts efter omständigheterna. Enligt förslaget skulle endast den, som oaktadt föregången, kanske flera gånger upprepade varning ändock ej kunnat afhålla sig från lösdrifveri, utan måst därför undergå tvångsarbete, vara bunden i fråga om vistelseort och underkastad polisuppsigt och detta under en tid, som ej finge öfverstiga två år efter frigifningen. Polisuppsigten är i öfrigt icke att betrakta såsom något straff eller såsom ett odrägligt band på den öfvervakades frihet. Snarare borde den, åtminstone i städerna, med den humanitet och välvilja, som alltmer börjar karakterisera polismyndigheternas behandling af dessa samhällets olycksbarn, blifva ett skydd mot frestelsen, ett stöd för den, som väl önskar men ej af egen kraft förmår hålla sig uppe på ordningens och sedlighetens väg. Men äfven om så ej alltid vore fallet, får man ej förgäta, att lagens hufvudsyfte är att skydda samhället mot öfverhängande fara för öfverträdelser af lag och allmän ordning. För detta ändamål är polisuppsigten öfver lösdrifvare så nödig, att denna institution af sig sjelf uppstått och småningom utbildat sig åtminstone i de större städerna, der man haft en lefvande erfarenhet deraf, att gerningsmännen till de flesta brott äro att uppsöka bland lösdrifvarnes klass. Vid sådant förhållande bör man ej, äfven om den strängare uppsigten skulle drabba en eller annan af de samhällsstörande individerna något tungt, låta sig derigenom afhålla från att upptaga den i och reglera den genom lag.

Emellertid torde det, särskildt med hänsyn till svårigheten att i en större stad hålla tillsyn öfver alla, som undergått tvångsarbete, utan våda kunna medgifvas, att de, som dömas till en kortare arbetstid och derföre ännu ej kunna anses särdeles farliga för samhället, må befrias från polisuppsigten. Detta alternativ synes mig vara att föredraga framför det af Högsta Domstolen i andra rummet föreslagna, enär, derest det senare antages, pröfningen i hvarje särskildt fall blefve

ganska svår och naturligen måste i kanske väl hög grad hvila på förståndaren för den anstalt, der tvångsarbetet fullgjorts.

På de af tre ledamöter i Högsta Domstolen anförda skäl har det syntts lämpligt att i lagens 3 § 2 mom. upptaga några hufvudsakliga grunder för bestämmande af tvångsarbetstidens längd, så att den normala tiden bestämmes från en månad till och med ett år, men att, der någon förut undergått dylikt tvångsarbete eller straffarbete enligt allmän lag, eller försvårande omständigheter eljest förekomma, tvångsarbetstiden må utsträckas till högst tre år.

Samma ledamöter hafva i 2 § 2 och 3 mom. föreslagit en ändring, hvarigenom den, som undfått varning för lösdrifveri och önskar blifva i saken vidare hörd, skulle få rätt att skriftligen andraga sina påminnelser hos Konungens Befallningshafvande. Visserligen torde det höra till sällsyntheterna att hvad som i ett dylikt skriftligt anförande förebringas kan lända till sådan utredning af saken, att en meddelad varning får förfalla. Men kan det i något fall ske, vore det obilligt att nödga den varnade att personligen inställa sig hos Konungens Befallningshafvande, hvilket han, som förutsättes sakna tillgångar, svårigen skulle kunna fullgöra, utan att betla och utsätta sig för förnyad behandling såsom lösdrifvare.

I öfverensstämmelse med den af Högsta Domstolen uttalade mening torde i öfrigt mindre ändringar böra vidtagas i åtskilliga af förslagets §§. Uteslutandet af föreskriften i 3 § 2 mom. om intagande af lösdrifvare, som ej fyllt 18 år, i allmän uppfostringsanstalt, derest tillgång dertill finnes, synes desto mer befogadt, som dylika uppfostringsanstalter antagligen ej äro eller blifva afsedda för mottagande af elever, hvilka redan uppnått 15 år, och föreskriften således komme att sakna all tillämpning.

Då jag tillstyrker, att jemväl 8 § måtte ändras enligt Högsta Domstolens förslag, så att föreskrifterna om beräkning af tiden för fängelsestraff förklaras gälla äfven i fråga om ådömdt tvångsarbete, bör jag erinra, att några af dessa föreskrifter innehållas i Kongl. cirkuläret den 7 Mars 1855, som stadgar, att verkställighet af fängelsestraff, som genom lagakraftvunnet beslut är häktad person ådömdt, skall, i händelse annan bestraffning jemväl är honom ålagd, anses taga sin början den dag, sistnämnda bestraffning blifvit utstånden, men i annat fall den dag, beslutet kommit vederbörande exekutor för verkställighet till handa; äfvensom att, när i afseende på person, som å fri fot vistas, fråga uppstår om verkställighet af ådömdt fängelsestraff, tiden bör beräknas från den dag han för undergående af fängelsestraffet blifvit i häkte inmanad; dock att, derest i ofvan upptagna fall den dömde

genom rymning eller eljest sjelf vållar hinder i hans afsändande till straffängelset, eller att straffets verkställighet afbrytes, den tid, hvarunder ett sådant hinder eller afbrott eger rum, ej må å strafftiden afräknas. Af ett den 23 Maj 1856 utfärdadt Kongl. bref inhemtas, att den i nämnda cirkulär meddelade föreskrift angående den till fängelsestraff dömd, som vistas å fri fot, skall så förstås, att fängelsestraffet för honom tager sin början, icke då han blir gripen, utan först då när han, förpassad till den ort, der allmänt fängelse finnes, deruti inmanas och insättes. Dessa föreskrifter äro visserligen meddelade genom en administrativ författning, men någon olägenhet deraf för tillämpningen å lösdrifvare synes ej vara att befara, då ändring i samma föreskrifter utan tvifvel ej kommer att ske annorlunda än i den ordning, som stadgas för stiftande af allmän lag. I denna ordning är ock dagen för afslutande af fängelsestraff bestämd genom Kongl. Förordningen den 13 November 1860, som jemväl skulle ega tillämpning på lösdrifvare.

Om förklaringen af hvad lagen förstår med »hemort» upptages i en särskild § eller i ett mom. af den §, der stadgandena om hemorten hufvudsakligen förekomma, synes temligen likgiltigt. Högsta Domstolens anmärkning i denna del har jag derför ej ansett böra leda till ändring i förslaget, helst Domstolen lemnat utan anmärkning hvad mom. 3 af 14 § i ett fullkomligt likartadt fall innehåller angående betydelsen af uttrycket »tillsyningsman».

En fråga af mycket stor vikt är den, huruvida, derest detta lagförslag vinner Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens godkännande, de nu befintliga tvångsarbetsanstalterna äro för det med lagen afsedda ändamål användbara, och huruvida derutöfver andra må vara erforderliga för lagens tillämpning. Fångvårdsstyrelsen, som erhållit nådig befallning att i detta hänseende afgifva yttrande, har förklarat sig anse, att de nuvarande arbetsanstalterna vid Tjurkö, Borghamn och Vaxholm fortfarande vore användbara och i allmänhet tillräckliga för de till tvångsarbete dömda arbetsföra lösdrifvarne. Men då enligt lagförslaget tvångsarbete skulle kunna ådömas för så kort tid som en månad, vore det önskligt, om, till undvikande af långväga transporter för sådana lösdrifvare, arbetsanstalter funnes att tillgå i några andra delar af riket. Sådana anstalter vore ock erforderliga för mindre arbetsföra, hvilka nu förvarades i cellfängelserna. Slutligen vore det önskvärdt, om för lösdrifvare under 21 år, som icke blifvit för brott straffade, en särskild arbetsanstalt kunde anordnas, liksom en dylik för straffade lösdrifvare under 21 år redan funnes inrättad å Nya Varfvet vid Göteborg. Fångvårdsstyrelsen förordade derför inrättande af två eller tre arbetsgårdar,

hvertill kunde användas antingen några kronan tillhöriga eller ock enskilda lägenheter, som för ändamålet skulle förhyras, äfvensom anläggande i granskapet af kolonien Hall och å dess egoområde af en mindre arbets- och uppfostringsanstalt för yngre lösdrivare, hvilka ej varit för brott straffade. Kostnaden för inrättandet af dessa arbetsanstalter och uppförande af nödiga byggnader ansåg Fångvårdsstyrelsen ej böra öfverstiga 125,000 kronor. Derjemte antydde dock Fångvårdsstyrelsen, hurusom, derest såsom under de sista åren fångantalet inom vissa län i mellersta delen af landet fortfarande nedginge, det förtenade tagas under öfvervägande, om ej arbetsanstalter lämpligen kunde upprättas vid dessa fängelser, under inseende af fängelsets direktör.

I anledning af denna framställning, som ej innehöll detaljerade förslag i fråga om de åtgärder, hvilka borde vidtagas för anskaffande af nödiga arbetsanstalter, anbefalde Eders Kongl. Maj:t Fångvårdsstyrelsen, att efter närmare utredning af de fördelar och olägenheter, som kunde vara förenade med tvångsarbetsanstalters anordnande vid vissa af rikets fångvårdsinrättningar eller vid särskilda arbetsgårdar på landet, afgifva förslag i fråga om läge och ungefärlig kostnad för de anstalter, som kunde finnas erforderliga och lämpliga, äfvensom yttra sig derom, huruvida icke för lösdrivare under 21 år, hvilka ej blifvit för brott straffade, kunde inrättas en arbetsanstalt vid Nya Varfvet. Det infordrade utlåtandet skulle om möjligt afgifvas så tidigt, att framställning i ämnet till Riksdagen, derest sådan erfordrades, kunde ske under innevarande år.

Jag har således all anledning att antaga, att frågan om arbetsanstalterna skall kunna under de närmaste månaderna bringas till afgörande, och att kostnaderna för erforderliga nya åtgärder i intet fall skola öfverstiga de af Fångvårdsstyrelsen uppgifna. Vid sådant förhållande torde hinder ej möta att redan nu framlägga lagförslaget för Riksdagen, helst detsamma bland öfvergångsstadgandena innehåller en föreskrift derom, att, intill dess tillräckligt utrymme hunnit beredas inom särskildt inrättade arbetsanstalter, cellfängelserna må användas till förvarande af dömda lösdrivare. Ett uppskof med författningens trädande i kraft till den 1 Oktober innevarande år skulle dock måhända göra en sådan nödfallsutväg i många fall öfverflödig, då det ju vore tänkbart, att redan under loppet af instundande sommar en del åtgärder kunde vidtagas för beredande af arbetslokaler. Ett sådant uppskof blifver i alla händelser behöfligt, derest Riksdagen icke skulle antaga författningsförslaget oförändradt, och det af sådan anledning blefve nödigt att å nyo höra Högsta Domstolen.

En annan utgift, ehuru antagligen af föga nämnvärd beskaffenhet,

kommer författningens utfärdande att medföra, nemligen för de publikationer, genom hvilka enligt 13 § de åtgärder, som med lösdrivare vidtagas, skola bringas till polismyndigheternas kännedom. Komiterade hafva föreslagit att dessa publikationer skulle meddelas i de genom Öfverståthållareembetets försorg offentliggjorda »polisunderrättelserna». Öfverståthållareembetet torde med anledning häraf undfå befallning att afgifva förslag i fråga om det sätt, hvarpå de i 13 § omnämnda publikationer böra verkställas och angående de dermed förenade kostnader. Detta förslag bör blifva tillgängligt, innan lagen företages till behandling af Riksdagen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t jemlikt 87 § Regeringsformen täcktes föreslå Riksdagen att i enlighet med det sålunda inom Justitiedepartementet omarbetade förslaget antaga lag angående lösdrivares behandling.»

Justitierådet von Segebaden åberopade sitt i Högsta Domstolen i ämnet afgifna yttrande.

Justitierådet Rabe anförde: »Då lösdrivares hållande till tvångsarbete bör, efter mitt omdöme, betraktas icke såsom straff för brott, utan såsom en säkerhetsåtgärd till förekommande af lösdrivares hemfallande till brottsliga företag, och deraf, enligt min åsigt, följer att, om den till tvångsarbete dömd under arbetstiden kommer i sådana ekonomiska omständigheter, som utesluta tillämpning af 1 § uti förslaget, han ej bör vidare som lösdrivare behandlas, utan genast frigifvas, hemställer jag i underdånighet, att förslaget 7 § måtte erhålla ett tillägg i antydda syftningen. Derest så icke sker, utan tvångsarbetet skall betraktas såsom straff för brott, synas mig föreskrifter erforderliga, huru förhållas skall i den händelse, att lösdrivare jemväl gjort sig skyldig till straff för annat brott.»

Föredraganden yttrade: »Då tvångsarbetet, såsom Justitierådet Rabe erinrat och äfven blifvit af mig anmärkt, icke är att betrakta såsom ett straff, torde den af Justitierådet ifrågasatta bestämmelse huru tvångsarbetet skall sammanläggas med straff, som samtidigt kan vara ådömdt, ej vara af nöden. En sådan bestämmelse har ock i gällande lagstiftning angående så väl försvarslöse som betlare ansetts obefflig.»

På tillstyrkan af Statsrådets öfrige ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen bifalla hvad föredragande Departementschefen hemställt, och skulle till följd häraf aflåtas nådig proposition till Riksdagen af innehåll bil. litt. F vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo
C. P. Hagbergh.